

Joan Vinyoli, el poeta del dubte i de la llum

Visat núm. 18
(octubre 2014)
per Jordi Llavina

No conec gaires poetes que, com Joan Vinyoli, expressin tan bé els dubtes més essencials de la nostra condició: Què hi fem, aquí? Cap on fem cap, si és que fem cap enlloc, després de morts? Cap altre poeta —català o d'arreu— que, com ell, hagi fet del dubte sobre les qüestions més radicals del viure un artefacte literari tan precís i tan commovedor.

Ell mateix, en vida, va ser un home que dubtava. De fet, els dubtes amoinosos, i una mena d'incertesa sobre la seva vocació literària, van tenallar sovint la voluntat de qui se sabia autodidacte i, doncs, *minvat* de possibilitats. El fet, però, és que Vinyoli és un autor d'una estatura imponent, i que el temps no ha fet sinó allargassar l'ombra de la seva influència sobre les generacions posteriors. En aquest sentit, és, ben probablement, el poeta català del segle XX que ha exercit un mestratge més efectiu, i ben segur que també més durador, damunt els que han vingut darrere seu. I res no fa pensar que el prestigi del seu nom decaigui en els anys vinents, sobretot arran de la celebració de l'Any Vinyoli, que està desplegant tota una sèrie d'actes d'homenatge al nostre autor i a la seva obra al llarg i ample del país, i fins i tot arreu de l'Estat (on, per grata sorpresa de qui signa, hi ha conspicus vinyolians que estimen molt la seva poesia!).

Vinyoli és un poeta gran per diverses raons. Una de les que a mi em semblen més poderoses és la varietat de la seva obra lírica. Poeta de registres diferents i d'infinitat de matisos, es torna, de tant en tant, una veu metafísica, i fins i tot mística, que es planteja la idea de Déu o, més concretament, la possibilitat de lliurar l'ànima a Déu en un acte d'amor il·limitat. És per això que el seu *Llibre d'amic* resulta un poema tan fascinant com desconcertant i, fins i tot, excèntric. Escrit entre els anys 1955 i 1959, si s'hagués publicat immediatament, poc després del temps d'escriptura, l'obra potser s'hauria considerat una raresa en tota regla. No va veure la llum fins vint anys més tard, però, i ara, gairebé seixanta anys després de ser compost i trenta-set anys després de la publicació, és un títol fonamental en la seva bibliografia. Un títol que du més enllà la línia que havia arrencat amb la composició d'*El Callat*, l'obra més característica del vessant metafísic de l'autor, publicada el 1956.

Però Joan Vinyoli és, també, i de manera diguem-ne *fonamental*, un poeta que aborda —i ho fa ben bé de cara— la qüestió final, el fred de la mort, «el que en diem morir» —com va escriure en un dels poemes de *Vent d'aram*. «Què sabem de cert de llur manera d'ésser?», es pregunta en referència a tots aquells que ens han precedit en l'allunyament sense retorn de la vida. I el fet és que el de la mort és un tema que no deixa mai de ser present en la seva obra, perquè Vinyoli, com a poeta conscient que és, no podia deixar mai de plantejar-se'l.

Tal vegada el Vinyoli més conegut, el més popular, és el de la celebració de la vida. El que ens revela

la joia primigènia de la naturalesa, suma i síntesi de tots els descobriments de l'existència —una naturalesa que ell va conèixer i viure fonament durant els estiuajos de la seva infantesa a Santa Coloma de Farners, entre 1922 i 1932, o el Vinyoli de les estades d'agost a Begur, a partir dels seus quaranta anys. Aquí dins comptem, és clar, el gran poeta de l'amor, del sexe, que és capaç d'escriure «t'adorno fins l'esquelet» o, en un altre poema, «tremolo de mirar-te». Sí, Joan Vinyoli és un dels més extraordinaris poetes d'amor que ha donat la literatura catalana de tots els temps, i mereix ser ficat en el mateix sac de noms com Ausiàs March o Vicent Andrés Estellés, per dir-ne dos de ben significatius en aquest camp.

Vinyoli és, també, un poeta de la revelació. En uns versos admirables del poema «Dies al camp», en acabar de constatar que unes eines camperoles ja no fan servei, sinó que es rovellen en un racó de la masia, sentència això: «Magall, aixada, càvec, / diuen pel mànec la indefensió / de no poder servir sense la mà d'un home, / però proclamen tostamps, / dessota l'òxid del tall, / l'antiga força de la mà de l'home». A mi em sembla una constatació molt lúcida. I és que el poeta autèntic és, per descomptat, qui més ens hauria de revelar sempre, per mitjà del seus versos, aquesta antiga força de la mà de l'home.

Finalment, Vinyoli és, encara, un agut poeta metaliterari: això és, un poeta que reflexiona, en la seva obra, sobre l'escriptura. «La poesia allunya de les aparences / i fa propera la realitat», deixà escrit en un poema molt recordat. En l'últim que va publicar, el darrer de la suite «Elegia de Vallvidrera», de *Passeig d'aniversari* (el llibre que clou tota la seva obra), escrivia: «D'ençà d'aquell excés / totes les coses se'm canvien sempre / en altres de millors, insòlites: si rocs, / en diamants; si didals, en campanes / tocant a festa; si agulles de cosir, / en parallamps d'acer, si cavallets de fira, / en constel·lacions». Vet aquí, per tant, bellament enunciat, el procés analògic de la poesia, que va convertir l'existència del nostre autor en una apassionada recerca. El que va del petit didal quotidià a l'enlairada campana anunciadora de festes (però també de dols).